

Оперативна оцінка доцільності надання грошової допомоги Дергачівська громада, Харківська область

Січень 2024 року
Україна

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ

Більшість споживачів (44 з 57 осіб) **зазвичай мають доступ до ринків у своєму або сусідніх населених пунктах**, але задля зняття готівки вони їздять до Дергачів або покладаються на родичів чи друзів.

За словами 57 споживачів, найбільшими фізичними перешкодами у доступі до ринку були **загроза обстрілів** (47 осіб) та зруйновані ринки (28 осіб), тоді як серед фінансових перешкод – **високі ціни на товари** (30 осіб) та **нестача готівки** (28 осіб).

Багато споживачів повідомили, що **не всі необхідні їм товари були доступні на ринках**, хоча обидва опитані невеликі магазини вказали на **відсутність попиту на товари** та низьку купівельну спроможність населення.

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Дергачівська громада, розташована у північній частині Харківської області, на межі з державним кордоном з Російською Федерацією, частково перебувала під контролем російського уряду з березня 2022 року і повернулася під контроль Уряду України у вересні 2022 року.

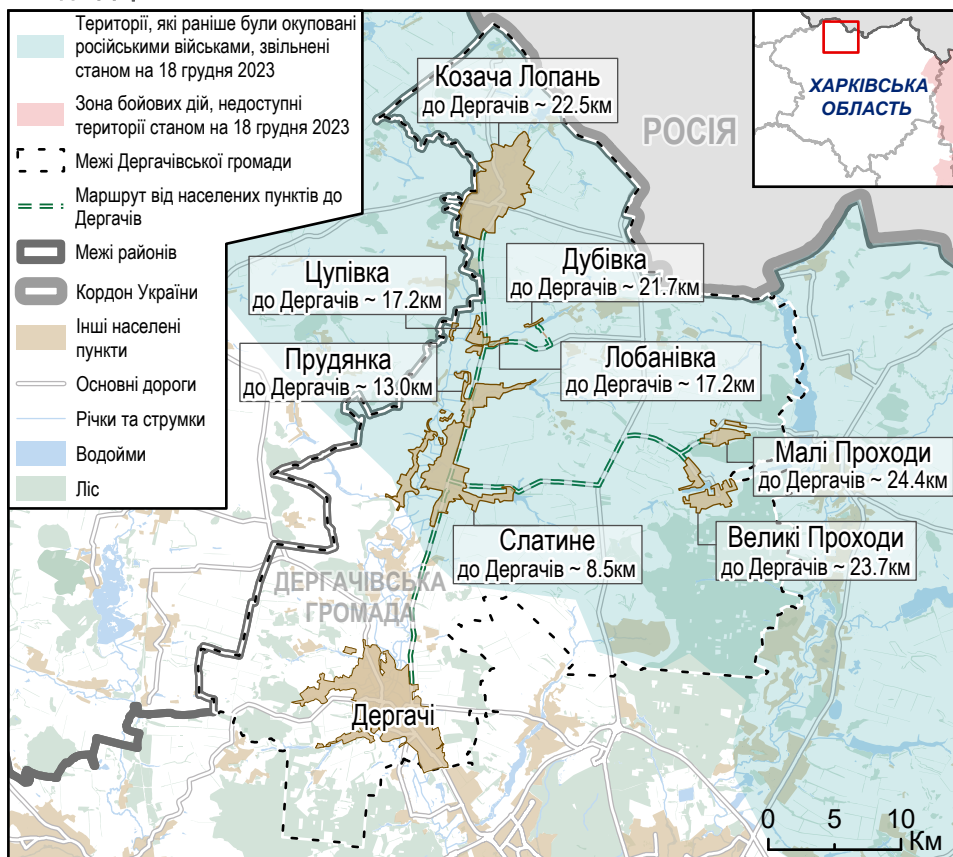
За даними органів влади Дергачівської громади, станом на серпень 2023 року кількість населення становила близько 30 000 осіб, більшість з яких проживала в центрі громади, м. Дергачі. Це дослідження було присвячене 8 меншим населеним пунктам за межами центру громади, а саме **Козачій Лопані, Слатиному, Прудянці, Цупівці, Дубівці, Лобанівці, Малим Проходам та Великим Проходам**, загальна кількість населення яких складає близько 4 500 осіб. Через близькість до російського кордону ці населені пункти зазнають постійних артилерійських обстрілів та атак безпілотників, що позначається на повсякденному житті. Крім того, за словами місцевих жителів, ракети та/або безпілотники часто пролітають над їхніми будинками в напрямку Харкова.

Дане дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки **можливості надання грошової допомоги в менших населених пунктах найближчої до російського кордону Дергачівської громади**.

МЕТОДОЛОГІЯ:

Партнери по Цільовій робочій групі Карітас України та Мартін-клуб опитали 2 роздрібних продавців та 57 споживачів у 8 населених пунктах Дергачівської громади. Через безпекову ситуацію інтерв'ю були проведені по телефону. Збір даних проводився з 18 грудня по 5 січня 2024 року. **Результати оцінки загальної ситуації, представлені у цьому інформаційному бюлетені, слід вважати індикативними.**

Карта 1. Досліджені населені пункти Дергачівської громади та відстань від них до Дергачів

Доступ до готівкових коштів та ринків

З 57 опитаних споживачів **44 (77%) зазначили, що зазвичай роблять покупки у своїх населених пунктах**,¹ у тому числі більшості опитаних споживачів, які ходять до місцевих ринків пішки у **Козачій Лопані, Слатиному та Дубівці**. Меншість опитаних назвали Дергачі (13 з 57 осіб) своїм звичайним місцем для здійснення покупок. За їхніми словами, вони приїждять до Дергачів автомобілем (4 з 13 осіб) або громадським транспортом (4 з 13 осіб). Решта 5 респондентів сказали, що товари їм привозять з ринків у Дергачах друзі чи родичі. Усі опитані жителі **Прудянки** (n=6), де, за повідомленнями, немає функціонуючих ринків, і більшість опитаних жителів **Великих Проходів** (3 з 5) роблять покупки в Дергачах. Жінка з Прудянки розповіла, що за сприятливих погодних умов вона ходить пішки до Слатино (понад 2 км), оскільки він знаходиться ближче, ніж Дергачі.

У **Козачій Лопані**, найвіддаленішому від Дергачів населеному пункті, 25 з 26 споживачів сказали, що зазвичай роблять покупки у своєму населеному пункті через віддаленість населеного пункту та відсутність транспортного сполучення. Однак 23 споживачі також додали, що через пошкодження, пов'язані з війною, будівлі на ринку стали небезпечними, а сам ринок не працює, що свідчить про обмеженість ринкових можливостей у межах населеного пункту. За повідомленнями, гуманітарна місія **«Проліска»** забезпечує безкоштовні автобусні рейси до Дергачів (двічі на тиждень) і Харкова (раз на тиждень), де жителі Козачої Лопані можуть отримувати пенсії,

сплачувати комунальні послуги, відвідувати лікаря та аптеку. Іншого регулярного громадського транспорту з Козачої Лопані немає.

Основною безпековою перешкодою у доступі до ринків споживачі визначили загрозу обстрілів, про що повідомили 47 з 57 респондентів (а 9 вирішили не відповідати на це питання). Серед 57 споживачів основними фізичними перешкодами у доступі до ринків були непрацюючі ринки (28), відсутність транспорту (18), почуття небезпеки (18) та відсутність продуктів (9).

Більшість споживачів (42 з 57) купують товари переважно за готівку. Здебільшого вони отримують доступ до готівки у банках або банкоматах, хоча 6 осіб (переважно з Козачої Лопані) взагалі не мали доступу до готівки під час опитування (див. Рисунок 1). З 57 споживачів 22 зазначили, що банкомати/банки не працюють у їхньому районі, а 14 назвали небезпечними поїздки до банкоматів/банків/поштових відділень. Усі опитані споживачі з **Дубівки, Лобанівки, Малих Проходів, Прудянки, Цупівки та Великих Проходів** вказали на відсутність працюючих банкоматів/банків в їхніх населених пунктах. Щоб отримати доступ до цих послуг, вони їздять до Дергачів. 14 респондентів визначили небезпечними поїздки до банків/банкоматів, і лише один споживач, який їздить зі Слатино до Дергачів автомобілем, повідомив про відсутність проблем з доступом до готівки.

Рисунок 1: Основні способи доступу до готівки*

*Можна було обрати більше однієї варіанту, а 12 споживачів вирішили не відповідати.

Наявність та цінова доступність товарів

По всій громаді лише 18 з 57 респондентів зазначили, що всі товари доступні на їхньому основному ринку (11 з них переважно роблять покупки в Дергачах). Найменш доступними товарами в громаді, на думку споживачів, були матеріали для ремонту житла, теплий одяг, тверде паливо та деякі засоби гігієни (див. Рисунок 2).

Обидва невеликі магазини, опитані в Слатиному, повідомили про відсутність попиту на товари та низьку купівельну спроможність населення. Один з продавців сказав, що попит на засоби гігієни низький, оскільки в цьому районі залишилося мало людей (зараз близько 1 000 осіб порівняно з 6 000 осіб до повномасштабного вторгнення). Інший роздрібний продавець зазначив, що споживачі нині купують меншу кількість товарів, ніж до повномасштабного вторгнення. Наприклад, наразі людина може купити 2 кг картоплі, тоді як раніше вона купила 6 20 кг картоплі у мішку. Роздрібні продавці також повідомили, що доставка товарів від постачальників обходиться їм дорого через ризики, пов'язані з постійними обстрілами в цьому районі.

Більшість споживачів (47 з 57) зазначили, що за останні 2-4

тижні ціни зросли. Високі ціни завадили 30 з 57 респондентів придбати всі необхідні їм товари. Порівняння цін з даними [CIMP](#) дозволяє припустити, що ціни на товари в невеликих магазинах у Слатиному можуть бути аналогічними середнім цінам у Харківській області, але для цього потрібно більше даних.

Рисунок 2: Найменш доступні товари, за повідомленнями споживачів

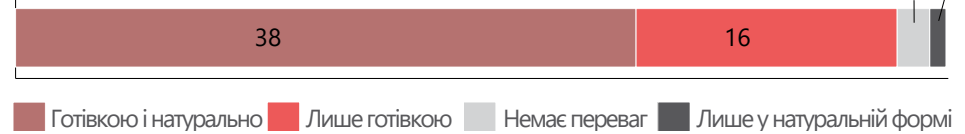

1. "Звичайне" або "основне" місце розташування ринку – це населений пункт, де споживач зазвичай купує більшість своїх основних товарів.

З 57 опитаних споживачів 46 принаймні один раз отримували гуманітарну допомогу продуктами наборами² (30 отримують їх регулярно), 31 принаймні один раз отримував гігієнічні набори (15 отримують їх регулярно), а 19 – грошову допомогу. Лише 2 з 26 споживачів з **Козачої Лопані** повідомили, що постійно отримують продуктові набори.

На запитання про найбільш доцільні форми допомоги 38 з 57 респондентів відповіли, що надають перевагу поєднанню грошової допомоги та допомоги у натуральній формі, тоді як 16 осіб відповіли, що надають перевагу лише грошовій допомозі. Літня жінка з Великих Проходів зазначила, що хотіла б отримати грошову допомогу для купівлі дров та оплати комунальних послуг, а, на думку одного чоловіка, допомогу краще надавати грошима, оскільки не кожен може споживати все, що є в продуктових наборах, особливо крупи та макарони.

Рисунок 3: Споживчі уподобання щодо способу отримання гуманітарної допомоги

2. Стандартний 30-денний продуктовий набір включає пшеничне борошно, макаронні вироби, олію, м'ясні консерви, консервовану квасолю, вівсянку, цукор та сіль.

Висновки

Незважаючи на відносну близькість більшості досліджених населених пунктів до м. Дергачі, дане дослідження виявило, що більшість опитаних споживачів переважно роблять покупки на місцевих ринках у своїх населених пунктах. Однак більше половини з них (26 з 44 осіб) все ще їздять до Дергачів, щоб зняти готівку. Важливо враховувати ризик для особистої безпеки, на який наражаються ці споживачі, подорожуючи територією громади, де загроза обстрілів є найбільшою перешкодою для багатьох респондентів. У більшості населених пунктів допомога готівкою може бути корисним короткостроковим рішенням проблеми відсутності продуктів у цих невеликих населених пунктах, оскільки уможливує для деяких споживачів поїздки до інших ринків у Дергачах або Харкові. Надання допомоги в натуральній формі все ще було б корисним у деяких населених пунктах, особливо в Козачій Лопані, де, за отриманою інформацією, більшість ринків було зруйновано, а також бракувало транспорту, який би дозволив мешканцям дістатися до інших ринків.

При визначенні доцільності надання певних товарів у натуральній формі організаціям слід розглядати [ринкові програми](#), зосереджуючись на пропозиції та доступності товарів в існуючих ринкових структурах. Близько третини респондентів повідомили про наявність усіх товарів на звичайних для них ринках, тоді як близько двох третин споживачів повідомили про брак деяких товарів, особливо матеріалів для ремонту житла, теплої одягу та твердого палива. Крім того, через високі ціни багато споживачів не змогли придбати всі необхідні їм товари. Більшість респондентів зазначили, що хотіли б отримати допомогу як у грошовій, так і в натуральній формі. Мешканці пояснили, що використовували б готівку для придбання ліків і відновлення житла, хоча доступ населення до цих товарів є неочевидним і може бути ускладненим.

Мешканці всіх досліджених населених пунктів повідомили, що через обстріли пересуватися небезпечно. Що стосується допомоги в натуральній формі, роздача її населенню також може становити ризик для бенефіціарів або місцевих партнерів, які беруть участь у доставці «останньої милі», зокрема в адресній доставці. Гуманітарним організаціям важливо ретельно враховувати різні фактори безпеки та ризики, пов'язані з різноманітними способами надання допомоги.

Огляд методології

Це дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки функціональності ринку та його доступності на важкодоступних територіях, зокрема на територіях у межах 30 км від лінії фронту, нещодавно звільнених територіях та територіях, що опинилися у надзвичайних ситуаціях, де регулярна програмна діяльність може бути ускладнена. Дані було зібрано двома членами цільової групи: Карітас України та Мартін-клуб. Структуровані опитування ключових інформантів проводилися по телефону з 18 грудня по 5 січня 2024 року. **Отримані результати слід вважати індикативними.**

Проблеми та обмеження

З міркувань безпеки опитування проводилося переважно по телефону. Запланованої кількості інтерв'ю з продавцями та споживачами не вдалося досягти через труднощі з набором достатньої кількості учасників, а також через перебої в електропостачанні, що позначилися на мобільному зв'язку. Крім того, збір даних відбувався під час свят і двох масованих ракетних обстрілів до і після Нового року.

Для опитувань переважно використовувалися контакти людей, які отримували гуманітарну допомогу і, як правило, є представниками вразливих категорій населення. Наприклад, серед опитаних респондентів 29 з 57 осіб були старше 60 років.

